

Sudbine francuskih orguljaša skladatelja

Darko Kristović, Darko Breitenfeld, Dominik Juran, Koraljka Gojčeta

Francuska orguljska škola nastala je u prvoj polovici 17. stoljeća. Razvijala se od strogo polifone glazbe Jean Titelouzea (1563.-1633.) pa sve do jedinstvenog, bogato ornamentiranog stila s karakterističnim oblicima. Za uspostavljanje ovog stila zaslužni su bili Louis Couperin (1626.-1661.), koji je eksperimentirao sa strukturom, registracijom i melodijskim linijama i proširio tradicionalne polifone oblike, te Guillaume-Gabriel Nivers (1632.-1714.) koji je uspostavio izrazite oblike i stilove onoga što je danas poznato kao »francuska orguljska tradicija«.

Francuski orguljaši – skladatelji njegovali su 4 glavna roda. To su: mise, himni, suite i noeli. Noeli su varijacije na božićne pjesme.

Brojna standardna registracija se označava različitim nazivima: **Grand jeu**: glasna kombinacija jezičnjaka koja se koristi u homofonim odsječcima većih djela za orgulje; **Jeux doux**, **Fond d'orgue**, (*Concert des flûtes*: 3 srodne registracije. Prva (»blagi registri«) sadrži zatvorene ili otvorene flaute sa ili bez principala. Zvuk je mekan, tih. Ova kombinacija registara najčešće se koristi za pratnju solo registrima u skladbama poznatim kao *récit*. **Fond d'orgue** (»temeljni orguljski registri«) je pojačan sa svim registrima flauta. Koristio se za isticanje ozbiljnosti, teškoće. Konačno, **Concert des flûtes** odnosi se na mekši zvuk kombinacije flauta, a koristio se samostalno.

CHARLES CAMILLE SAINT-SAËNS
(1835. – 1921.)

Francuski je skladatelj, orguljaš, dirigent i pijanist. Rođen je 1835. g. u Parizu. Otac, koji je bio državni činovnik a umro je 3 mjeseca po njegovom

rođenju. Brigu o njemu preuzela je majka Clémence uz pomoć svoje tete Charlotte Masson. Do 3 godine života već je znao čitati i pisati. Od rana vrlo uspješan u svom glazbenom napredovanju te je već sa 5 godina svirao sonate na glasoviru i već početno skladao. S 10 godina nastupa s orkestrom u velikim pariškim koncertnim salama; s 13 godina je primljen na konzervatorij. U dobi od 16 godina Saint-Saëns je napisao prvu simfoniju, a od 18. godine djeluje kao pijanist i orguljaš profesionalno. 1857. g. zamijenio je Lefébure-Welya na eminentnom položaju orguljaša u crkvi de la Madeleine. Bio je toliko svestran bilo kao koncertantni pijanist, dirigent, skladatelj, književnik, sklon putovanjima, znanstvenim ili filozofskim raspravama, da je bio

na koncu pomalo razvodnjen u svom skladateljskom djelovanju.

Godine 1886. napisao je svoju posljednju simfoniju s orguljama (Simfonija br. 3). To mu je jedno od najpoznatijih djela. Toliko je bio tehnički talentiran da je u svom obimnom opusu po malo zanatski stvarao iako u tom smislu gotovo savršeno. Sam se smatrao eklektikom a smetala mu je katkada prevelika racionalnost, uz manjak emocionalnosti. Poznat je po svojim simfonijama osobito za orgulje – solo, simfonijskim pjesmama te koncertima, a najpoznatija opera mu je *Samson i Dalila*. Živio je dugo te su ga već za života smatrali »klasikom«. Završivši svoj stvaralački put umro je sa 86 godina mirno u snu nakon svakodnevnih šetnje.

CÉSAR FRANCK
(1710. – 1784.)

Francuski je skladatelj, pedagog i orguljaš belgijsko-njemačkog podrijetla. Vrlo je rano pokazao svoju glazbenu nadarenost te ga je kao i njegovog nadarenog mlađeg brata, talentiranog violinista neodgovorni i ambiciozni otac pokušao nemilosrdno eksploatirati gurajuću ih forsirano u rane turneje koje su im uskratile normalno djetinjstvo i mladenaštvo.

Na pariškom konzervatoriju učio je kompoziciju, glasovir i orgulje te se istakao kao pijanist, orguljaš i teoretičar-pedagog. Osvajao je niz prvih nagrada na tim područjima te je osim kratkog razdoblja boravka u Belgiji djelovao stalno u Parizu. Rano se razišao s nerazumnim ocem te se osamostalio. Uzdržavao je sebe i svoju obitelj, a vjenčao se u dvadeset i šestoj godini života sa svojom učenicom. Kasnije je krenuo preko kantorstva te orguljaštva prema pedagoškom i skladateljskom radu. 1858. g. postao je orguljašem pariške crkve St. Clotilde u kojoj je svirao sve do smrti. Osnovao je i Nacionalno društvo za glazbu koje je promicalo djela, osobito mladih glazbenika. Kao nesebičan, vrlo human čovjek -zbog dobrote zvan »tata Franck« – velik je dio svoje energije usmjeravao na pomoć mladim budućim skladateljima.

Sam je sebe premalo isticao, a bio je i premalo ambiciozan te su prava priznanja dolazila tek u starosti, a i poslije njegove smrti. Značajan je podatak da je nakon prvog skladateljskog razdoblja s 36 godina gotovo prestao skladati, da bi

nakon unutarnjeg sazrijevanja tek oko 50. godine započeo sa svojim drugim, zadnjim, nevjerojatno plodnim stvaralačkim razdobljem sve do kraja života. Iskušao se gotovo u svim glazbenim vrstama, ostavivši često samo po jedno, ali majstorsko djelo na tom području. Najpoznatija djela za orgulje su *Prélude, Fugue, et Variation* i *Grande Pièce Symphonique*.

Vjerojatno je prvi stvaralac simfonijske pjesme, po kojoj je poznat Liszt, a s kojim je inače mnogo surađivao. Po mnogim značajkama bio je sličan Bruckneru, napose po djelima i virtuoznosti na orguljama; no umro je mnogo prije.

Već otprije je ozbiljnije obolijevao, ali je uporno stvarao kroz takva razdoblja. Blizu godinu dana prije smrti doživio je prometnu nesreću (udarilo ga je u prsa gradsko prometalo), od čega je mjesecima pobolijevao i teško se oporavljao. Nakon jedne prehlade nastao je pleuritis s izljevom, možda i u vezi s prijašnjom ozljedom prsnog koša, te neočekivano umire u svojoj 67. godini, daleko prerano, izrazito nedovršenoga stvaralačkog opusa.

FRANÇOIS COUPERIN
(1668. – 1733.)

Francuski je barokni skladatelj, orguljaš i čembalist. Bio je poznat kao *Couperin le Grand* (»Veliki Couperin«) kako bi ga se razlikovalo od ostalih članova velike glazbeničke obitelji koja je odigrala važnu ulogu u razvoju francuske glazbe 17. i 18. stoljeća. Prvu je glazbenu poduku do-

bio od oca Charles Couperina koji je umro kad je François imao samo 10 godina. Kasnije uči i kod Jacques Thomelina. Već sa 17 godina preuzima dužnost crkvenog orguljaša i obnaša je sve do smrti. 1685. g. postaje orguljaš u crkvi St. Gervaisa u Parizu, a 1693. g. Couperin je naslijedio svojeg učitelja Thomelina na mjestu orguljaša Krajevske kapele. 1717. g. postaje dvor-

skim orguljašem i skladateljem. U to je vrijeme bio središnja osoba glazbenog života Pariza. Kao skladatelj uživao je ogromni ugled i bio jako utjecajan u svojoj sredini. Ujedinjuje francuski i

talijanski stil, preuzima od Corellija tip triosonate, u okviru polifonije već preuzima elemente homofonije. Predstavnik je rokokoja, ali u svojim djelima ima i baroknih značajki. Stvorio je niz

komornih i orkestralnih djela, osobito mnogo skladbi za clavecin. Doživjevši 65 godina života zaokružio je svoj stvaralački opus. Umro je 1733. g. u Parizu vjerojatno od kronične bolesti.

CHARLES-MARIE WIDOR
(1844. – 1937.)

Francuskiskladatelj, orguljaš, učitelj, kritičar i pisac. Mnogi članovi njegove

obitelji bili su graditelji orgulja i orguljaši, pa je prvo glazbeno obrazovanje, osobito u sviranju orgulja, primio već u ranoj dobi. Već kao dječak pokazao je znatnu sposobnost sviranja orgulja te završio srednju školu za orguljaša u Lyonu u dobi od samo 11 godina. Uskoro je počeo svirati po francuskoj periferiji, ali se je u svojim dvadesetima smjestio u Parizu i postao crkveni orguljaš i profesor orgulja, kompozicije i ostalih kolegija na pariškom konzervatoriju. Također je dirigirao zbarskom društvu i postao glazbeni kritičar. Autor je mnogih udžbenika. Njegova virtuoznost bila je čudesna,

također je bio vrstan improvizator promovirajući suvremenu orguljašku glazbu i nove tehnike sviranja. Popularizirao je Bachovu orguljašku glazbu. Topla srca, ljubazan, strpljiv i produljen čovjek, bio je vrlo dobar učitelj i podučio je velik broj orguljaša. Među njegovim skladbama orguljaška djela ostaju najpoznatija, osobito njegove orguljaške simfonije. Živio je mirnim i urednim životom, bio aktivan i u starijoj dobi, čak je u svojim devedesetima bio sposoban magično svirati orgulje. Završivši svoj kreativni opus umro je u dobi od 94 godine od opće staračke slabosti.

NICOLAS DE GRIGNY
(Kršten 8. rujna 1672.
– umro 30. studenoga 1703.)

Francuski orguljaš i skladatelj. Umro je mlad i iza sebe ostavio zbirku orguljske glazbe, koja zajedno s djelima François Couperina predstavlja vrhunac francuske barokne orguljske tradicije.

Život

Rođen je 1672. g. u glazbeničkoj obitelji u Reimsu. Točan datum njegova rođenja ni je poznat; kršten je 8. rujna. Njegovi otac, djed i stric Robert bili su orguljaši u Reimsu. Vrlo je malo detalja poznato iz njegovog života, ništa nije poznato iz razvojnog doba. Između 1693. i 1695. bio je orguljaš u opatijskoj crkvi sv. Denisa u Parizu (u

kojoj je njegov brat André de Grigny bio pomoćnik priora). U to je vrijeme de Grigny učio kod Nicolas Lebèguea koji je tada bio jedan od najpoznatijih skladatelja za instrumente s tipkama. 1695. g. de Grigny se oženio s Marie-Magdeleine de France, kćeri pariškog trgovca. Očito je da se ubrzo nakon toga vratio u svoj rodni grad; zapis o rođenju njegovog prvog sina pokazuje

da je de Grigny već 1696. g. bio u Reimsu. Par je imao još 6 djece.

1697. de Grigny je imenovan titularnim orguljašem crkve Notre-Dame de Reims (točan datum imenovanja nije poznat). To je poznata katedrala u kojoj su se krunili francuski kraljevi. 1699. g. skladatelj je objavio svoju *Prvu knjigu za orgulje* u Parizu. De Grigny je umro prerano 1703. g. u svojoj 31 godini života. Njegova *Knjiga za orgulje* je ponovno izdana 1711. g. zalaganjem

njegove udovice. Zbirka je postala popularna u inozemstvu; 1713. g. kopirao ju je J. S. Bach a kasnije i J. G. Walther.

Djelo

Jedino sačuvano djelo je velika zbirka orguljskih skladbi, *Prva knjiga za orgulje* (Paris 1699.; drugo izdanje 1711.). Drugo izdanje je bilo jedino poznato do 1949., kada je otkriveno ranije izdanje – jedina sačuvana kopija u Francuskoj nacionalnoj biblioteci.

Prvo moderno izdanje zbirke uradio je Alexandre Guilmant 1904. g., a bilo je bazirano na izdanju iz 1711. g.

Za razliku od drugih francuskih knjiga za orgulje tog vremena, de Grignyjeva publikacija ne sadrži predgovor. Zbirka je podijeljena u 2 dijela: prvi je glazbena pratnja za misu, drugo dio obuhvaća pratnju himnima *Veni Creator*, *Pange lingua*, *Verbum supernum*, *Ave maris stella* i *A solis ortus*. Ukupno je 42 skladbe.